

İNSAN ÖLDÜRME DIŞINDA İŞLENEN CİNAYETLER

İnsan öldürme dışında işlenen cinayetler; erkek yada kadın, hür veya köle, Müslüman ya da zimmi ve müste'men olup olmamasına bakılmaksızın insan bedenindeki organlara, kemiklere karşı saldırıda bulunmak, kafasını yarmak, yaralamak veya vücudun herhangi bir yerini yaralamak türünden saldırılardır. Bazı fakihler, insan öldürme dışında işlenen cinayetlere kısas uygulanmasının Maide suresi 45. ayeti kerimenin gereği olduğu görüşündedirler:

وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَالْإِذْنَ بِالْإِذْنِ
وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصًا "Biz (Tevrat'ta) onların üzerine şunu da yazdık: Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş (karşılıktır. Hülasa bütün) yaralar birbirine kısastır."¹

Bu ayet gereğince cana yapılan saldırılar dışında "dişe diş" kuralı uygulanmalıdır ve kim birisinin gözünü oyarsa onun gözü oyulmalıdır. Oysa bu ayet, İsrail oğulları hakkında inmiş bir ayetdir ve onların durumunu anlatmaktadır, bize hitap etmemektedir. Çünkü bizden öncekilerin şeriatı bizim için şeriat değildir. Bu nedenledir

¹ Maide: 45

ki bu ayete dayanarak hüküm çıkaranlar ve onu delil olarak alanlar yanılmaktadırlar; çünkü biz, bu ayetle muhatap değiliz.

Gerçekte ise insan öldürme dışında işlenen cinayetler hakkında bu ayetle istidlal yapılamaz. Ancak bu konuda gelen hadislerle istidlal yapılabilir. Çünkü bu ayeti kerime İsrail oğullarının durumlarını anlatmaktadır, onların şeriatıdır. Bizler ise Yahudilerin şeriatı ile muhatap değiliz, delil olmaya elverişli değildir, muhatabı olmadığımız sürece de delil olarak alınması doğru olmaz. Üstelik Kur'an'da insan canı dışında işlenen cinayetler için de herhangi bir nass geçmemektedir.

"Artık kim size saldırırsa siz de tıpkı onların saldırdıkları gibi ona saldırın."¹ ayeti ise, Müslümanların kafirlere nasıl bir muamelede bulunacaklarını bildirmektedir, ayette insan öldürme dışında işlenen cinayetler hakkında cezalara vurgu yoktur. Çünkü ayetin tamamı şöyledir:

الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَاتِ قِصَاصٌ فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ **"Haram ay haram aya karşılıktır. Hürmetler karşılıklıdır. Artık kim size saldırırsa siz de tıpkı onların saldırdıkları gibi ona saldırın. Allah'tan korkun ve bilin ki Allah, şüphesiz takva sahipleri ile beraberdir."**²

¹ Bakara: 194

² Bakara: 194

Bu ayet ininceye kadar Araplar arasında haram aylarda savaş yapılmazdı. Bu ayette Allah (ﷻ), haram aylarda müşrikler, sizinle savaştıkları zaman haram aylarda siz de onlarla savaşınız, haram aylarda kim size saldırırsa onların saldırdığı gibi siz de onlara saldırınız, diyerek konuya açıklık getirmektedir. Ayetten kasıt kafirlere, onların yaptıkları gibi karşılık verilmesidir. Allah Teâla, müşriklere karşı uygulanacak olan kuralın; haram aya haram ayla karşılık verilmesi gerektiğini söylemektedir. Ardından da hürmetlerin karşılıklı olduğunu bildirmektedir. Yani hürmetler hususunda da misillemenin geçerli olduğunu bildirmektedir. Ardından da bu kural üzerine; size karşı yapılacak herhangi bir düşmanlığa benzeri bir düşmanlıkla karşılık verilmesi gerektiği hükmünü çıkarmaktadır. Ayetin konusu, Müslümanlarla kafirler arasında yapılacak olan savaşır, insanın canı dışında bedenine karşı işlenen cinayetlere uygulanacak olan ceza değildir. Bunun delili bu ayetin öncesinde ve sonrasında yer alan ifadelerin kıtala nass teşkil etmesidir: Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ وَأَقْتُلُوهُمْ
حَيْثُ تَقْتُلُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجُواكُمْ وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا تَقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ
الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّى يُقَاتِلَوْكُمْ فِيهِ فَإِنْ قَاتَلَوْكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ فَإِنْ انْتَهَوْا فَإِنَّ
اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ فَإِنْ انْتَهَوْا فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا
عَلَى الظَّالِمِينَ الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَاتُ قِصَاصٌ فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا
عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ "Size harb açanlarla Allah yolunda siz de harb edin. Ancak haddi aşmayın. Şüphesiz ki Allah haddi aşanları sevmez. Ve onları nerede bulursanız öldürün. Onları sizi çıkardıkları yerden

çıkarm. Fitne, katilden beterdir. Onlar sizinle savaşmadıkça siz de Mescidi Haram'da onlarla savaşmayın. Ancak, onlar sizinle savaşarlarsa siz de onları öldürün. İşte kafirlerin cezası böyledir. Eğer onlar vazgeçerlerse şüphesiz ki Allah Ğafur'dur Rahimdir. Fitne kalmayıp din de yalnız Allah için oluncaya kadar onlarla savaşın. Bununla beraber vazgeçerlerse, artık zalimlerden başkasına düşmanlık yoktur. Haram ay haram aya karşılıktır. Hürmetler karşılıklıdır. Artık kim size saldırırsa siz de tıpkı onların saldırdıkları gibi ona saldırın. Allah'tan korkun ve bilin ki Allah, şüphesiz takva sahipleri ile beraberdir."¹

Bu ayet, Müslümanlarla kafirler arasında yapılacak olan bir savaşla ilgilidir. Ayet açık ve nettir ve ayet böyle bir konuya has bir ayettir. Bu nedenle de cana karşı yapılan saldırılar dışındaki saldırılara uygulanacak cezalara delil olmaya elverişli değildir.

وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ "Eğer ceza verecek olursanız size reva görülen cezanın misliyle ceza verin."² ayeti ise şu ayet gibidir:

وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا "Kötülüğün karşılığı ona denk bir kötülüktür."³

Ayetten kasıt nefisten ezayı gidermektir, yapılan saldırıya benzeri bir saldırı ile karşılık vermektir.

¹ Bakara: 190-194

² Nahl: 126

³ Şura: 40

Dolayısıyla bu ayet de insan öldürme dışında işlenen cinayetlere uygulanacak cezayı açıklamamaktadır. Tam tersine ayet, ezanın giderilmesi ile ilgilidir. Karşılaşılan bir saldırının, benzeri bir saldırı ile ortadan kaldırılması, bu miktarın aşılmasının doğru olmaması ile ilgilidir. Ayetin devamında yer alan şu ifade de bunu teyit etmektedir:

وَلَكِنَّ صَبْرَتُمْ لهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ "Eğer sabrederseniz elbette ki bu, sabredenler için daha iyidir."¹

Bu nedenle bu ayet, insan öldürme dışında işlenen cinayetlere devlet tarafından uygulanacak cezalar için delil olmaya elverişli değildir. Buraya kadar yapılan açıklamaların tamamından, insan öldürme dışında işlenen cinayetlere uygulanacak cezalar hakkında Kur'an'da herhangi bir delil bulunmadığı görülmektedir. Bu nedenle sünnetten başka delil yoktur.

İnsan öldürme dışında işlenen cinayetlere uygulanacak cezalar hakkında sünnette var olanlar dikkatlice incelendiği zaman, dış dünyada vücudun herhangi bir organı veya kemiği hakkında kesinlikle kısasın bulunmadığını görür.

Konu ile ilgili şu hadislere gelince: Hasan'ın Semüre'den rivayetinde Rasulullah (ﷺ), şöyle buyurmaktadır:

مَنْ قَتَلَ عَبْدَهُ قَتَلْنَاهُ وَمَنْ جَدَعَ عَبْدَهُ جَدَعْنَاهُ "Kim kölesini öldürürse biz de onu öldürürüz. Kim de kölesini

¹ Nahl: 126

(burnunu kulağını keserek) sakatlarsa biz de onu (burnunu, kulağını keserek) sakatlarız."¹

Ebu Davud, Nebi (ﷺ)'nin şöyle dediğini tahrir etmektedir:

مَنْ خَصَصَ عَبْدَهُ خَصِيَّتَاهُ "Kim kölesini iğdiş ederse biz de onu iğdiş ederiz."²

Bu hadisler, kölesinden dolayı efendisinin cezalandırılması ile ilgili olup genel değildir. Efendisinin kölesine karşı yapacağı muamele hakkındadır, cezaları açıklama hakkında değildir. Dolayısıyla, efendisi, kölesini cezalandırdığı (sakatladığı veya öldürdüğü) zaman efendisine uygulanacak cezayı ilgilendirmektedir, her insanı kapsamına almamaktadır. Öyleyse tüm insanlara, bu türden fiillerden dolayı tüm insanların aynı şekilde cezalandırılacağına genelleştirilemez. Hatta kendi kölesi dışında bir başka kölenin burnunu kesse, buna karşılık o adamın burnu kesilmez. Kendi kölesi dışında bir başka köleyi iğdiş etse buna karşılık kendisi iğdiş edilmez. Zira hadis, herhangi bir köleyi sakatlayanın aynı şekilde cezalandırılacağına delalet etmemektedir. Çünkü hadiste: "**kölesini**", "**kölesini sakatlarsa**", "**kölesini iğdiş ederse**" ifadeleri yer almaktadır. Hadiste; "**köleyi**" veya "**birisini**" gibi ifadeler kullanılmamaktadır. Öyleyse "**kölesini**" ifadesi kullanılarak lafza isnad yapılmaktadır ve hüküm yalnızca ona hasır. Hiçbir şekilde başkalarına

¹ Tirmizi, K. Diyet, 1334

² Nesei, K. Kasamet, 4673; Ebu Davud K. Diyat, 3914

genelleştirilemeyeceği gibi, hiçbir surette vücutta bulunan organlara karşı kısas yapılacağına da delalet etmemektedir.

Burada belki şöyle bir iddia ileri sürülebilir: Kim, kölesini öldürürse biz de onu öldürürüz -ki bu hadis de köle ile efendisi arasında cereyan eden ilişkiler hakkındadır- hadisi ile istiḥadda bulunduk ve bu hadisi, köleye karşılık hür bir kimsenin öldürülebileceğine delil olarak ele aldık. Bu iddiaya şu şekilde cevap verilir: "**Kim kölesini öldürürse biz de onu öldürürüz**" hadisi, köleye karşılık olarak hür bir kimsenin öldürüleceğine mantukun delaleti ile delalet edemez, tam tersine ancak mefhumun delaleti ile delalet edebilir. Çünkü; "**Kim kölesini öldürürse**" hadisinin mantuku, kölesini öldürdüğü zaman kölesine karşılık olarak efendisinin de öldürülebileceğine delalet etmektedir, bundan başkasına kesinlikle delalet etmemektedir. Dolayısıyla herhangi bir köleye karşılık efendinin öldürülebileceğine delil olamaz. Yalnızca kölesini öldürdüğü zaman efendisinin öldürülebileceğine delalet eder.

Ancak hitabın içeriği, efendisinin dışında kalan birisinin köleye karşılık olarak öldürülebileceğine öncelikle delalet etmektedir. Yani kölenin sahibi olup, onun üzerinde tasarrufta bulunma hakkına sahip olan efendisi, kölesine karşılık olarak öldürülebiliyorsa, kendi kölesi dışındaki kölelerden birisini öldürdüğü zaman ise öncelikle öldürülmesi gerekir. Bu anlamı, mantukun delaleti açısından değil de mefhumun delaleti açısından

çıkarmak mümkündür. Fakat bu tür bir delalet, ne; "**Kim de kölesini (burnunu kulağını keserek) sakatlarsa biz de onun (burnunu, kulağını keserek) sakatlarız.**" hadisinde ne de; "**Kim kölesini iğdiş ederse biz de onu iğdiş ederiz.**" hadisinde yer almaktadır. Hitabın içeriği, bir kimsenin, kendi kölesinden başka bir köleyi sakatladığı zaman sakatlanabileceğine, kendi kölesi dışında bir köleyi iğdiş ettiği zaman iğdiş edilebileceğine delalet etmemektedir. Kölesini terbiye etme hakkına sahip olan efendi, bu terbiyeyi, kölenin organlarından birisinin yok olması seviyesine ulaştırmaktan alıkonuluyorsa, kölesini sakatlamaktan veya iğdişleştirmekten engelleniyorsa, bu türden bir işlemi, kendi kölesi dışındaki bir köleye yaptığı zaman sakatlanabileceği anlamına gelmez. Çünkü mefhumu muvafaka, bazen alt seviyenin üst seviyeye olan sınırına tenbihi açısından, bazen üst seviyenin alt seviyeye olan tenbihi açısından bazen de eşitlik açısından yer almaktadır. "**Kim kölesini sakatlarsa**" hadisinde ve "**kim kölesini iğdiş ederse**" hadislerinde ise böylesi bir durum yoktur, herhangi bir şeyin bir başka şeye tenbihi söz konusu değildir. Ancak; "**kim kölesini öldürürse**" hadisinde ise, üst sınırdan alt sınıra doğru bir tenbih vardır. Efendisi, kölesini öldürdüğü zaman öldürülüyorsa, kendi kölesi dışında bir başka köleyi öldürdüğü zaman ise öncelikle öldürülür. Bu nedenledir ki; "**kim kölesini öldürürse biz de onu öldürürüz**" hadisinin, hitabın içeriğinden dolayı köleye karşılık hür bir kimsenin öldürülebileceğine delil olarak kullanılması doğrudur. Fakat; "**kim kölesini sakatlarsa**" ve "**kim kölesini iğdiş**

ederse" hadislerinin; kim, bir başka kimseyi sakatlar, sakatlanır veya iğdiş ederse iğdiş edilir şeklindeki bir anlayışa delil olması doğru değildir.

Hadislerde yer alan "*sakatlama*" ve "*iğdiş etme*" ile ilgili ifadeler kısasa delil olmadığına göre, bu iki tür fiilin dışındaki hususlarda kısasın yapılacağına da delil olamaz. Dolayısıyla bu iki hadis, azalarda kısasın yapılmasına delil olarak kullanılamaz. Üstelik hadisler incelendiği zaman, azalardan herhangi birisine karşılık kısasın uygulanabileceği ile ilgili tek bir tane bile sahih hadis bulunmadığı görülür. Öyleyse insan vücuduna ait azalardan dolayı kesinlikle kısas yoktur. Kim, bir başkasının gözünü çıkarırsa, onun da gözü çıkarılmaz, bir başkasının kulağını kestiği için kulağı kesilmez, dudağını kestiği için de dudağı kesilmez. Zira: **"Biz (Tevrat'ta) onların üzerine şunu da yazdık"**¹ ayeti, Yahudiler hakkında olup bizim hakkımızda değildir, biz, bu ayetin muhatabı da değiliz. Bizden öncekilerin şeriatı bizim için şeriat sayılmaz. Ne Allah'ın kitabından ne de Rasülün sünnetinden bu konuda bir nass gelmemiştir. Ancak insan bedeninde bulunan organlardan her birisi hakkında diyetin bulunduğunu bildiren sahih hadisler vardır. Dolayısıyla insan vücudunda bulunan herhangi bir organa karşı saldırıda bulunulduğu zaman, zarar gören organ için ceza olarak diyet ödenmesi gerekir.

Buraya kadar anlatılanlar azalar açısından yapılan açıklamaları içermekteydi. Kemikler hakkında ise kısasın

¹ Maide-45

var olduğunu gösteren sünnetten delil vardır. Buhari Enes'den şu hadisi tahrir etmektedir:

أَنَّ الرَّبِيعَ عَمَّتُهُ كَسَرَتْ تَنِيَّةَ جَارِيَةٍ فَطَلَبُوا إِلَيْهَا الْعَقْوَ فَأَبَوْا فَعَرَضُوا الْإِرْشَ فَأَبَوْا فَاتَّوَأَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبَوْا إِلَّا الْقِصَاصَ فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْقِصَاصِ فَقَالَ أَنَسُ بْنُ النَّضْرِ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتُكْسِرُ تَنِيَّةَ الرَّبِيعِ لَا وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَا تُكْسِرُ تَنِيَّتَهَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا أَنَسُ كِتَابُ اللَّهِ الْقِصَاصُ فَرَضِي الْقَوْمُ فَعَقُوا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ مَنْ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لَابْرَةً " *Halası Rübeyyi' (Ümmü Harise), bir genç kızın ön dişini kırmıştı. Ondan affetmesini talep ettilerse de kabul etmedi. Diyet teklif ettiler bunu da kabul etmedi. Rasulullah (ﷺ)'a gittilerse de kız tarafı kısas yapılmasında direttiler. Bunun üzerine Rasulullah (ﷺ) de kısas yapılmasını emretti. Enes b. Nadir: Ey Allah Rasülü! Rübeyyi'nin dişi kırılır mı? **Hayır!** Seni hak ile gönderene yemin olsun ki onun dişi kırılmaz, dedi. Bunun üzerine Rasulullah (ﷺ): **Ey Enes! Kısas Allah'ın kitabıdır (emridir)** buyurdular. Bu konuşma üzerine kız tarafı razı olup affettiler. Rasulullah (Enes b. Nadir'i takdir ederek): **Allah'ın öyle kulları var ki bir iş hususunda Allah'a yemin etse Allah onu boş çevirmeyip yemininde onu yalancı çıkarmaz.**"¹*

Bu hadis, dişin kırılması durumunda kısasın uygulanacağına yani dişi kıran kimsenin dişinin kırılacağına delalet etmektedir. Ancak bu hadisle istidlalde bulunurken dikkat edilmesi gereken birtakım hususlar vardır:

¹ Buhari, K. Tefsiri'l-Kur'an, 4140

a- Hadiste, Allah Rasülü: **كُتِبَ اللَّهُ الْقِصَاصُ "Kıyas, Allah'ın kitabıdır (emridir)"¹** şeklinde bir ifade kullanmış ve: **وَكُتِبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنْ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ "Biz (Tevrat'ta) onların üzerine şunu da yazdık: Cana can..."²** ayetine işaret etmemiştir. Fakat: **كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ "Sizin üzerinize kıyas farz kılındı"³** ayetine işarette bulunmuştur. Çünkü: **وَكُتِبْنَا عَلَيْهِمْ "Biz (Tevrat'ta) onların üzerine şunu da yazdık"⁴** ayetinde **"dişe diş"** kuralına işaret vardır ve bu kural da çok meşhur bir kuraldır. Hatta bu ayet içerisinde yer alanlardan **"dişe diş"** kuralı en meşhur kurallardan birisidir. Eğer Allah Rasülü buna işaret edecek olsaydı şöyle derdi: Dişe diş, Allah'ın kitabının gereğidir. Özellikle de olay dışın kırılması gibi bir olay iken şöyle demiştir: **كُتِبَ اللَّهُ الْقِصَاصُ "Kıyas Allah'ın kitabıdır (emridir)."** İşte bu ifade, Allah'ın kitabıdır sözünden kastın kıyas ayeti olduğuna yani: **كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ "Sizin üzerinize kıyas farz kılındı"** ayeti olduğuna delalet etmektedir. Hadis, **وَكُتِبْنَا عَلَيْهِمْ "Biz (Tevrat'ta) onların üzerine şunu da yazdık"** ayetini kastetmemektedir. Üstelik, **وَكُتِبْنَا عَلَيْهِمْ "Biz (Tevrat'ta) onların üzerine şunu da yazdık"** ayeti, azalar hakkında kıyası ifade etmemekte, dişe diş kuralının geçerli olduğu azaları saymaktadır. Kıyas ifadesi ise, dişe diş kuralının uygulanacağı azalar tek tek sayıldıktan sonra **وَالْجُرُوحُ قِصَاصٌ "yaralar birbirine**

¹ Buhari K. Tefsiri'l Kur'an, 4139; Nesei K. Kasame, 4671

² Maide-45

³ Bakara-178

⁴ Maide-45

kısaştır."¹ denilerek yaralamalar hakkında verilecek cezaları ifade etmektedir. Buradaki olay ise, yaralama olayı olmayıp bir kemiğin kırılması olayıdır. Bu nedendir ki hadiste, وَالسِّنُّ بِالسِّنِّ "dişe diş" ayetine işaret edilmeyip, كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ "Sizin üzerinize kısas farz kılındı" ayetine işaret edilmektedir.

b- Ayrıca hadis, yalnızca diş nass teşkil etmesinden dolayı dişin kırılması olayında kısasın uygulanması gerektiğine delildir. Bu hadise dayanarak diğer kemikler hakkında da kısasın uygulanabileceği yönünde bir istidlal yapılamaz. Çünkü nass yalnızca dişlere hastır. Burada kıyas veya kıyas şüphesi yoktur. Öyleyse hadis, vücutta bulunan kemiklerden herhangi birisi hakkında kısasın uygulanabileceğine delil olamaz. Hadis kemikler hakkında kısasın uygulanabileceğine delil olmadığına göre, insan bedenine ait azalar hakkında ise öncelikli olarak delil olamaz. Çünkü hadis, özelde dişler hakkında genelde ise kemikler hakkında olup azalar hakkında değildir.

Hadisle istidlal yapılırken bu hususlar dikkate alındığında; kırıldığı zaman dişler hakkında kısas uygulanması gerektiği ve dişlerin dışında kalan kemiklere işaret eden bir delil bulunmaması nedeniyle de diğerleri için kısasın söz konusu olmayacağı görülür. Çünkü Enes hadisi ancak dişlerin kırılmasına işaret etmektedir. Bu nedendir ki dişler dışında kalan kemiklerin ve insan azalarının hiçbirisi hakkında kısas yoktur. Ancak

---

¹ Maide-45

haklarında var olan hadis nedeniyle her bir organ için ceza olarak diyet vardır.

Ayrıca Rasul (ﷺ), hadiste: "*dişe diş*" ifadesini kullanmayıp, "*kıyas*" ifadesini kullanmıştır. Bu ise cezalandırma anında dişler hakkında misillemenin uygulanacağı anlamına gelmektedir. Eğer bir kimsenin dişi kırılırsa kıran kimsenin de dişi kırılır, dişi yerinden sökülürse söken kimsenin de dişi sökülür, yalnızca dişi yerinden oynatılırsa dişi kıran kimseye yapıldığı gibi yapılır. İşte bu da kıyastır.

Bununla birlikte dişler hakkında kıyas olduğu gibi diyetin olduğu da bilinmesi gerekir. Nebi (ﷺ) Yemen'e gönderdiği zaman Amr b. el-Hazm'a yazdığı yazıda şu ifade yer almaktadır:

وفي السنِّ خمسٌ من الإبل "*Dişte elli deve (diyet) vardır.*"¹

Öyleyse ne zaman diyet gerekir ne zaman da kıyas gerekir? Bu soruya cevaben bazı fakihler şöyle demektedirler: Dişin kasıtlı kırılması durumunda kıyas gerekir. Kimin dişi kasten kırılırsa Enes hadisi gereğince kıyas uygulanması gereklidir. Ancak kasten olmayan diş kırılmalarında ise diyet vardır. Buna göre; eğer bir kimse, genellikle dişi kıracak bir şeyle veya fiille vurursa veya dişi kırmayacak bir şeyle -ki ancak beraberindeki bir başka şeyle dişi kıracak özellikte olursa veya genelde dişi kıracak bir fiilde bulunursa- kasten vurur ve de dişi kırarsa, bu hallerin tümünde kasten kırmış sayılır ve kıyas

¹ Nesei K. Kasame, 4770; Darimi K. Diyat, 2269

geçerli olur. Ancak kasten vurmadığı halde dişi kırarsa veya dişi kırmayacak bir şeyle dişi kırarsa kısas uygulanmaz; ancak diyet ödenmesi gerekir ki bunun miktarı da beş devedir.

İnsan vücudunda bulunan azalar ve kemikler hakkındaki kısas hükmü bundur. İnsan bedeninde bulunan organlardan hiçbirisi hakkında kesinlikle kısas yoktur. Diş dışında kalan kemiklerin hiçbirisi hakkında da kısas yoktur. Yaralamalar hakkında kısasın var olduğu ise sünnetle sabittir. Sahihi Müslim'de Enes'den rivayet edilen şu hadis yer almaktadır: "*Rübeyyia'nın kız kardeşi -Ümmü Harise- bir insanı yaraladı. Bu hususta anlaşmazlığa düştüler ve olayı Nebi (ﷺ)'ye götürdüler. Rasulullah (ﷺ), "Kısas gerekir. kısas gerekir" dedi. Bunun üzerine Rübeyyia'nın annesi: Ey Allah Rasülü! Falan kişiden dolayı kısas mı var?! Allah'a yemin olsun ki ona kısas uygulanamaz, dedi. Nebi (ﷺ): **Süphanallah! Ey Ümmü Rübeyyia! Kısas Allah'ın kitabıdır (emridir), buyurdular. Ümmü Rübeyyia': Hayır! Allah'a yemin olsun ki kesinlikle ona kısas yapılamaz, dedi. Bu konuşma üzerinden çok geçmeden karşı taraf diyeti kabul ettiler. Ve Rasulullah (ﷺ) şöyle buyurdu: Allah'ın öyle kulları var ki bir iş hususunda Allah'a yemin etse Allah onu boş çevirmeyip yemininde onu yalancı çıkarmaz.**"¹ Bu hadis, yaralamalar hususunda kısasın bulunduğu delalet etmektedir. Rasül: "**Kısas Allah'ın kitabıdır (emridir)**" sözüyle Allah (ﷻ)'in: "**Sizin üzerinize kısas farz kılındı**" ayetine işaret*

¹ Nesei, K. Kasame, 4674

etmektedir. Hadiste, "Biz (Tevrat'ta) onların üzerine şunu da yazdık" ayetine işaret yoktur. Cabir'den: "Bir adam yaralandı ve kisas istedi. Nebi (ﷺ) ise, yaralanan kimsenin iyileşinceye kadar, yaralayandan kisas istemesini nehyetti."

Amr b. Şuayb, babasından o da dedesinden şunu rivayet etmektedir:

رَجُلٌ طَعَنَ رَجُلًا بِقَرْنٍ فِي رِجْلِهِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَقِدْتِي فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تُعْجَلْ حَتَّى يَبْرَأَ جُرْحُكَ قَالَ قَابِي الرَّجُلُ إِلَّا أَنْ يَسْتَقِيدَ فَأَقَادَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْهُ قَالَ فَعَرَجَ الْمُسْتَقِيدُ وَبَرَأَ الْمُسْتَقَادُ مِنْهُ فَأَتَى الْمُسْتَقِيدُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَرَجْتُ وَبَرَأَ صَاحِبِي فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَمْ أَمُرْكَ إِلَّا تَسْتَقِيدَ حَتَّى يَبْرَأَ جُرْحُكَ فَعَصَيْتَنِي فَأَبْعَدَكَ اللَّهُ وَيَظَلْ جُرْحُكَ ثُمَّ أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ الرَّجُلِ الَّذِي عَرَجَ مَنْ كَانَ بِهِ جُرْحٌ أَنْ لَا يَسْتَقِيدَ حَتَّى تَبْرَأَ جِرَاحَهُ "Adamin birsi bir diğerinin diz kapağına boynuz batırdı. Bu adam peygamber (ﷺ)'in yanına gelerek: Benim yaralanmama karşılık kisas uygula dedi. Peygamber (ﷺ) ona: **İyileşinceye kadar bekle dedi.** Ancak adam bir müddet sonra tekrar gelerek: Benim için kisas uygula, dedi. Bu sefer Nebi (ﷺ), onun için kisas uyguladı. Bir müddet sonra adam gelerek şöyle dedi: Ey Allah Rasülü! Ben topallamaya başladım. Peygamber efendimiz ona: **Ben, acele etme vazgeç demiştim, sen bana karşı geldin. Allah da seni uzak tuttu ve topallamanı iptal etti (karşılıksız ve cezasız) bıraktı.** Daha sonra Rasulullah (ﷺ), yaralı iyileşmedikçe yaradan dolayı kisas uygulanmasını yasakladı."¹

¹ Ahmed b. Hanbel, 6737

Bu iki hadisin yaralanmalarda kısas uygulanmasına delalet ediyorsa da bu kısasın; ancak yaranın iyileşmesinden sonra şapılması gerekir. Ancak her iki hadis, aynı zamanda işaretin delaleti ile, yaralanmalarda kısasın varlığına işaret etmektedir. Öyleyse bu iki hadis, yaralama olaylarında kısasın bulunduğu delil olmaya elverişlidir.

Ancak yaralama olaylarında kısasın uygulanabilmesi için birtakım şartların bulunması gereklidir. Bu şartlar şunlardır:

1- Yaralama fiilinin kasten işlenmiş olmasıdır. Eğer kasten işlenmemiş ise yani hatayla işlenmiş ise kısas yoktur, hükümeti adl vardır. Caife¹ veya ayak altına alarak koparma değilse diyet vardır.

2- Kısasın uygulanması nedeniyle kısas uygulanan kişinin ölmesinden korkulmamalıdır. Eğer kısas uygulandığı takdirde ölmesinden korkuluyorsa; caife veya ayak altına alarak koparma değilse hükümeti adl vardır.

3- Az ya da çok, vuran kişinin hatası olmadıkça kısasa yol açıcı olmamalıdır Bu durumda kısas yoktur. Caife veya ayak altına alarak koparma değilse hükümeti adl vardır.

4- Aynı şekilde hak sahibi affetmişse veya diyet almışsa veya hükümeti adl kısasın istenmesini terk etmişse kısas yoktur. Kısas ancak mecniyünaleyhin (kendisine

---

¹ *Caife: Göğüsten, sırttan, karından, böğürlerden, hayalar arasından veya dübürden açılıp karın boşluğuna kadar ulaşan yaralara denir. (Mütercimnin notu)*

karşı cinayet işlenen kimsenin) talep etmesi durumunda uygulanır. Kısas istemezse uygulanmaz. Çünkü kısas, kul hakkıdır.

İşte bu şartlar bulunursa kısas uygulanır. Bu şartlardan birisi bulunmazsa kısas yoktur. Suçlu kimseye şeriat tarafından tespit edilen para verilir. Yine yukarıda yer alan Cabir hadisi nedeniyle yara iyileşmedikçe de kısas uygulanmaz. Zira Amr b. Şuayb hadisinde kısas uygulanmasını isteyen kimseye Rasül (ﷺ), izin verdikten sonra şöyle demiştir: "*Daha sonra Rasulullah (ﷺ), (kısas uygulanmasını) yasakladı.*" İşte bu söz, yara iyileşmeden önce kısaslaşmanın haram olduğuna delalet etmektedir. Çünkü hadiste yer alan "*sonra*" kelimesi belirli bir terbin, düzenin bulunmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla yasaklama, kendisinden önce cereyan etmiş olan izni neshedici bir hüviyet kazanmıştır. Öyleyse yaralamalarda, yara iyileşmedikçe kısas uygulanamaz.

Yaralamalarda -ki bu bedende gerçekleşmektedir- durum budur. Ancak şeccde; yani baş ve yüzde yer alan yaralamalarda ise kısas yoktur. Bunun nedeni şeccin, hadislerin içeriğine girmemesidir, çünkü şecc, yaralama değildir. Başta ve yüzde yer alan yaralamalar için "cerah" kelimesi kullanılmamaktadır. "**Şecc**", kelimesinin baştaki yaralamalar hakkında kullanıldığı, "**cerh**" kelimesinin ise bedendeki yaralamalar hakkında kullanıldığı alimlerce bilinen bir şeydir. Öyleyse cerh lafzının yer aldığı hadisler bu konuda delil olamazlar. Zira ne lügat ne de şeriat açısından böyle bir anlama delalet etmemektedirler.

Üstelik ne Kitaptan ne de sünnetten, başta ve yüzde yer alacak olan yaralanmalar için kısasın varlığına delalet edecek herhangi bir nass da gelmemiştir. Yalnızca bedende yer alan yaralanmalar için diyetin var olduğuna delalet eden nasslar bulunmaktadır. Bu nedenledir ki başta ve yüzde yer alan yaralanmaların cezası, sünnette yer aldığı üzere diyetdir.

Buraya kadar yapılan açıklamalar da gösteriyor ki insan öldürme dışında işlenen cinayetler hakkında birçok detaylar vardır. İnsanın organlarının tamamı, diş dışında kalan kemiklerinin tümü ve başta meydana gelen yaralanmaların tümü için kesinlikle mali cezalar vardır ve bunlar da sünnette yer almaktadır. Bunların hiçbirisi hakkında bedensel cezalar ve kısas yoktur. Şayet dişe karşı kasıtlı bir saldırı olursa cezası kısastır. Ancak kasten değil de hatalı bir saldırı olursa veya saldırıya uğrayan kimse kısastan vazgeçer ve diyet isterse, her iki halde de yalnızca diyet vardır. Yani yalnızca mali ceza vardır. Bedene karşı işlenen saldırılarda gerekli olan tüm şartlar varsa ve saldırıya uğrayan kimse de kısas uygulanmasından vazgeçmemişse bu takdirde ceza, bedensel bir cezadır yani kısastır. Şayet bu şartlardan birisi bulunmazsa veya saldırıya uğrayan kimse kısastan vazgeçerse bu takdirde de ceza parasal bir cezadır. Ancak bu ceza miktarının ne olduğu hususunda ise nasslara bakılır. Eğer nasslar, ceza olarak verilmesi gereken diyet miktarını belirtmiş ise ceza, nasslarda belirtilen miktardır. Bunun nedeni yaralanmaların iki türden meydana gelmesinden dolayıdır:

1- Caife, yani (göğüs yahut karın, yahut sırt veya böğürlerden yahut hayalar arasından veya dübürden ya da boğazdan) karna kadar ulaşan yaralamalar.

2- Vat' (delme) yoluyla küçük açılmalar.

Bunlardan birincisi hakkında hadis vardır. İkincisinin delili ise sukutu icmadır. Bedende meydana gelen bu iki tür yaralanmalar dışındaki yaralanmaların diyetini açıklayan bir nass gelmemiştir. Dolayısıyla bunların dışındakilerin cezası hükümdür.